

Vägledning om **Förvaringsfall – teori & typfall**

Denna vägledning beskriver begreppet förvaringsfall och fokuserar särskilt på hur en tillsynsmyndighet kan agera i ett antal typfall. Till vägledningen hör ett flödeschema, till hjälp att avgöra ansvarets placering, se bilaga.

Vägledningen kompletterar juristsamverkansgruppens ”Frågor och svar om miljörettligt ansvar för gamla deponier, avfallsupplag och tippar” och ”Vägledning om miljörettligt ansvar för gamla deponier, avfallsupplag och tippar”. Båda daterade den 5 april 2016 och tillgängliga via [EBH-portalen](#).

Det ansvar för förorening som man kan ådra sig genom att förvärva en förorenad fastighet, det så kallade fastighetsförvaransvaret enligt 10 kap. 3 § miljöbalken (1998:808, MB), tas inte upp i denna PM. Det som anges i vägledningen gäller dock oavsett om 10 kap. MB tillämpas i sin lydelse före eller efter den 1 augusti 2007.¹

Till framtagandet av PM:et har Naturvårdsverkets miljöjurister varit referenter och bidragit med synpunkter.

Foto: Henrik Skanert

¹ Se övergångsbestämmelserna i lag (2007:660) om ändring i miljöbalken.

Vad är ett förvaringsfall?

Förvaring av miljöfarliga ämnen på eller i mark och där förvaringen innebär en risk för skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön brukar kallas förvaringsfall. Förvaringen anses vara en sådan användning av marken som utgör en pågående miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken, se nedan.

Med miljöfarlig verksamhet avses bl.a. användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten.

9 kap. 1 § andra punkten MB

Förvaringsfall kan bland annat röra sig om förvaring av miljöfarliga ämnen i olika typer av behållare. Det spelar ingen roll om det förvarade utgör avfall eller är avsett att återvinnas, återanvändas eller på annat sätt nyttjas så länge det kan utgöra en olägenhet för människors hälsa eller miljön.²

Exempel på förvaringsfall:

- Lösningemedel i tunnor
- Olja i en cistern
- Kemikalier i plastdunkar

En avfallshög är oftast ett förvaringsfall, oavsett vad den kallas:

- Deponi
- Upplag
- Avstjäpningsplats
- Tipp

Miljöfarliga ämnen som inte ligger i en behållare, utan ligger fritt, kan också bedömas vara ett förvaringsfall. Ämnena behöver då vara väl avgränsade från omgivningen. Är ämnena allt för utspridda eller sammanblandade med omgivningen, är det snarare frågan om ett förorenat område enligt 10 kap. MB än ett förvaringsfall.

Vem är ansvarig?

Ansvar för förvaring

Utgångspunkten är att den som skapat en förvaring, till exempel ställt upp tunnor med farliga kemikalier på sin egen fastighet, har ansvar för denna förvaring. Ansvaret kan till exempel innebära att tunnorna ska förvaras på ett miljömässigt korrekt sätt eller att tunnorna ska forslas bort för att undvika negativ miljöpåverkan. Ansvaret grundar sig på att det är denne som har faktisk och rättslig möjlighet (så kallad rådighet) att förhindra negativ miljöpåverkan och därför också ska göra så.

Den som skapat förvaringen har också, enligt juristsamverkansgruppens tolkning, ett fortsatt ansvar för förvaringen enligt 9 kap. 1 § andra punkten MB, även om någon annan nu äger fastigheten. I den här promemorian utgår vi därför från att det är möjligt att ställa krav enligt 9 kap. MB även mot den som inte äger fastigheten där förvaringen finns. Det är dock viktigt att observera att denna tolkning ännu inte har bekräftats i praxis. De praktiska möjligheterna att följa kraven kan också vara begränsade om någon annan nu äger fastigheten där förvaringen finns.

² För en beskrivning av begreppet förvaringsfall se även MÖD 2010:10.

Tillsynsmyndigheten bör dock inte rikta krav enligt 9 kap. MB mot en ursprunglig verksamhetsutövare om denne avhämt sig (gjort sig av med) ansvaret till fastighetsägaren. Till exempel genom en särskild överenskommelse eller ett avtal i samband med en fastighetsöverlåtelse. Ansvaret enligt 9 kap. MB övergår då till den som äger fastigheten eller annars har avgörande inflytande över förvaringen.

I vissa speciella fall kan en situation uppstå där tillsynsmyndigheten bör utkräva ansvar av nuvarande fastighetsägare, trots att den som skapat förvaringen inte avhämt sig ansvaret. Den som skapat förvaringen kanske inte finns kvar. Eller så är det omöjligt att utreda vem denne var. I vissa fall kan det också vara oerhört svårt att kräva ansvar av den som skapat förvaringen. Ansvaret för fastighetsägaren förutsätter dock att denne på något sätt accepterat förvaringen och gäller alltså inte automatiskt exempelvis för det fall att någon annan olovligt lagt avfall på fastighetsägarens fastighet.³ Acceptans kan till exempel handla om att fastighetsägaren känt till det förvarade vid förvärvet av fastigheten, att denne accepterade upplägget av det förvarade eller att denne lät bli att agera när förvaringen upptäcktes. Kravet på någon form av acceptans gäller alltid.

Ansvar för förorening

Den pågående förvaringen kan i vissa fall, åtminstone när det gäller deponier, ses som en förorening i sig.⁴ Ansvaret enligt 10 kap. 2 § MB åligger då den som skapat förvaringen tillika föroreningen.

Förvaringen kan också ha medfört en förorening, till exempel olja som läckt ut i omgivande mark från en sönderrostad tunna. Ansvaret för en sådan förorening åligger då samtliga som kan anses ha haft ansvar för förvaringen under den tid som den läckt eller på annat sätt orsakat föroreningen. Den som har ansvar enligt 10 kap. 2 § MB kan även föreläggas att utföra skyddsåtgärder, såsom instängsling, under förutsättning att dessa kan anses utgöra ett led i ett avhjälpande.

Om en förorening uppstår eller sprids när någon utför en skyddsåtgärd, till exempel att en tunna som flyttas går sönder och läcker ut miljöfarliga ämnen till marken, blir den som vidtar skyddsåtgärden ansvarig för den uppkomna föroreningen.

Dubbelt ansvar

Det kan alltså i viss utsträckning uppstå ett dubbelt ansvar för samma sak. Det finns vissa skillnader i ansvaret. En förvarare (som inte orsakat förorening) har bara ansvar för skyddsåtgärder, såsom skyddsbarriärer, borttagande av tunnor, kontroll av utläckage med mera.

Den som har orsakat en förorening har, förutom ansvar för skyddsåtgärder, också ett ansvar för att undersöka och åtgärda föroreningar i mark, vatten och byggnader.

Vem krav bör riktas mot vid dubbelt ansvar behandlas på nästa sida.

³ Se Mark- och miljööverdomstolens dom den 22 mars 2019 i mål nummer M 3691-18 och M 3692-18 och däri gjord hänvisning till MÖD 2006:63.

⁴ Se Mark- och miljööverdomstolens avgöranden i mål nummer [M 8535-08](#) och [M 6329-08](#) där det framgår att förvaringsfall även kan utgöra förorenade områden enligt 10 kap. MB.

Inget ansvar

I det fall någon avhänder sig ansvaret för avfallet, exempelvis genom att lämna det till en avfallsanläggning, skapar denne inte någon förvaring och kan således inte heller få något ansvar för förvaring eller förorening till följd av förvaring.

Vem bör krav ställas mot vid dubbelt ansvar?

I de fall det föreligger ett dubbelt ansvar, det vill säga ansvar för både en pågående förvaring och en förorening samtidigt (typiskt sett vid deponier), kan tillsynsmyndigheten välja om den vill rikta krav enligt miljöbalkens hänsynsregler mot den som nu har ansvar för förvaringen eller tillämpa 10 kap. MB mot förorenaren. Utgångspunkten bör vara att tillämpa 10 kap. 2 § MB enligt principen om att förorenaren ska betala, men ibland kan undantag behöva göras.

Det finns inget hinder mot att en tillsynsmyndighet driver parallella krav enligt de olika kapitlen i miljöbalken. Det kan exempelvis vara fråga om att skyndsamt få till stånd skyddsåtgärder enligt 9 kap. MB samtidigt som tillsynsmyndigheten kräver undersökningar eller sanering av en annan ansvarig enligt 10 kap. MB. Se nedan för vad det kan innebära att ställa krav på nuvarande förvarare respektive ursprunglig förorenare.

Att rikta krav mot nuvarande förvarare enligt 2 och 9 kap. MB innebär att:

- Ärendet blir mindre utredningskrävande. Exempelvis behöver inte historiken utredas, inte heller behöver någon skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § MB göras.
- Skyddsåtgärder kan krävas snabbare.

Att rikta krav mot förorenaren enligt 10 kap. MB innebär att:

- Principen om att förorenaren ska betala följs.
- Kraven direkt kan leda till ett fullständigt avhjälpande av föroreningarna. Detta är ändå krav som oftast, förr eller senare, måste ställas mot förorenaren.

Typfall

Begreppet förvaringsfall definieras inte i lagtext utan är en följd av den rättspraxis som vuxit fram.⁵ Genom praxis har det blivit relativt tydligt vad som är ett förvaringsfall och hur ansvaret för ett sådant förhåller sig till ansvaret för föroreningar enligt 10 kap. MB. Det är dock fortfarande oklart vad som krävs av fastighetsägaren ifråga om acceptans för att ansvar ska kunna utkrävas och framför allt är det oklart vad som är rimliga krav.

I det följande beskrivs fem typfall med vissa givna förutsättningar som exempelvis behållare, deponier och nedgrävda tunnor. Även om typfallen ger ett stöd för bedömningar ber vi dig att tänka på att varje ärende är unikt och att det är omständigheterna i det enskilda fallet, som avgör vem/vilka som har ett ansvar, ansvarets omfattning och lämpligaste angreppssätt/hantering i just det ärendet.

Det kan också inträffa att det varken är möjligt att ställa krav på en tidigare verksamhetsutövare eller på en nuvarande fastighetsägare. Då får tillsynsmyndigheten försöka hitta andra lösningar till exempel genom att undersöka möjligheterna till statliga bidrag. Denna situation tas dock inte upp i typfallen.

Efter typfallen finns en tabell, som kortfattat redogör för olika möjliga utfall och sammanfattar informationen i den här promemorian.

⁵ MÖD 2006:63, MÖD 2010:10 och MÖD 2010:11 samt Mark- och miljööverdomstolens domar M 3321-12, M 4696-14, M 5022-14 och M 8912-17. Bland äldre praxis kan nämnas Koncessionsnämndens avgöranden KN B250/92 och KN B249/94.

A) Byggnad med miljöfarliga ämnen i ej läckande behållare

Förutsättningar

I en gammal industribyggnad finns tunnor, dunkar och andra behållare med miljöfarliga ämnen. Samtliga behållare är fortfarande hela och ännu har inget utläckage skett. Det finns inte heller några andra föroreningar i byggnaden, marken eller på fastigheten i övrigt.

Verksamheten som skapat förvaringen är sedan länge avslutad. En kort tid efter verksamhetens avslutande såldes fastigheten. Köparen kände till behållarna vid fastighetsköpet och hade inget emot att de fick stå kvar i byggnaden i utbyte mot att det prutades lite på priset. Nuvarande fastighetsägare (köparen) använder byggnaden som tillfällig lagerlokal, men oftast står den tom.

Med tiden kommer behållarna sannolikt att börja läcka och riskerar då att orsaka en förorening av byggnaden. Eftersom byggnaden ofta står tom och är obevakad finns det risk för att barn och ungdomar kan ta sig in i byggnaden och utsättas för de miljöfarliga ämnena i behållarna.

Önskade åtgärder

Samtliga behållare behöver forslas bort till behörig mottagare. Tillträde till byggnaden behöver begränsas i avvaktan på bortforsling av behållarna.

Ansvar

Det företag som bedrev den industriella verksamheten har skapat förvaringen. Genom överenskommelsen i samband med försäljning av fastigheten avhände sig företaget ansvaret för förvaringen till den nye fastighetsägaren. Företaget har inte något ansvar enligt 10 kap. MB eftersom inget utläckage eller förorening ännu har skett. 10 kap. MB är inte tillämpligt i detta fall.

Nuvarande fastighetsägare har i samband med fastighetsöverlåtelsen accepterat att behållarna fick stå kvar. Nuvarande ägare har således ett ansvar för pågående miljöfarlig verksamhet (förvaringen) enligt 9 kap. MB.

Vad tillsynsmyndigheten kan göra

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att omgående forsla bort behållarna.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att förhindra obehöriga att ta sig in i byggnaden i avvaktan på bortforsling.

Juristsamverkansgruppens bedömning

Nuvarande fastighetsägare är ansvarig för förvaringen, det vill säga den pågående miljöfarliga verksamheten. Tillsynsmyndigheten rekommenderas därför att ställa krav på nuvarande fastighetsägare om att omgående forsla bort samtliga behållare med farligt innehåll. Kraven får anses motsvara skyddsåtgärder och bör därför ställas med 2 och 9 kap. MB som stöd.

Om bortforsling inte kan ske omgående bör tillsynsmyndigheten kräva av nuvarande fastighetsägaren att allmänheten förhindras tillträde till byggnaden, till exempel genom att denna hålls låst. Även dessa krav får anses motsvara skyddsåtgärder och bör därför ställas med 2 och 9 kap. MB som stöd.

Lagstöd

2 kap. 3 och 7 §§ MB (skyddsåtgärder respektive rimlighetsavvägning)

9 kap. 1 § andra punkten MB (pågående miljöfarlig verksamhet, förvaring)

26 kap. 9 och 22 §§ MB (föreläggande om åtgärd respektive föreläggande om utredning)

B) Byggnad med miljöfarliga ämnen i läckande behållare

Förutsättningar

I en gammal industribyggnad finns behållare med miljöfarliga ämnen. Det har redan skett ett utläckage från behållarna och detta utläckage pågår fortfarande. Läckaget har orsakat en förorening av byggnaden. En del av innehållet finns fortfarande kvar i behållarna.

Verksamheten som skapat förvaringen är sedan länge avslutad. En kort tid efter verksamhetens avslutande såldes fastigheten. Köparen kände till behållarna vid fastighetsköpet och hade inget emot att de fick stå kvar i byggnaden i utbyte mot att det prutades lite på priset. Nuvarande fastighetsägare (köparen) använder byggnaden som tillfällig lagerlokal, men oftast står den tom.

Eftersom byggnaden ofta står tom och är obebod finns det risk för att barn och ungdomar kan ta sig in i byggnaden och utsättas för de miljöfarliga ämnena.

Önskade åtgärder

Det pågående läckaget behöver stoppas och samtliga behållare behöver forslas bort till behörig mottagare. Den förorening av byggnaden som skett via utläckaget behöver utredas och vid behov efterbehandlas. Tillträde till byggnaden behöver också begränsas i avvaktan på utredning och eventuell efterbehandling.

Ansvar

Det företag som bedrev den industriella verksamheten skapade i och för sig förvaringen. I samband med försäljningen av fastigheten avhände sig dock företaget ansvaret för förvaringen till den nye fastighetsägaren genom att denne vid överlåtelsen medgav att behållarna fick lämnas kvar. Därför kan företaget bara ha ett ansvar som förorenare enligt 10 kap. 2 § MB om utläckaget, och därmed förorening av byggnaden, skett innan fastighetsöverlåtelsen. Detta är dock inte klarlagt.

Eftersom nuvarande fastighetsägare accepterade att behållarna fick stå kvar så har denne ett ansvar för pågående miljöfarlig verksamhet (förvaringen) enligt 9 kap. MB.

Då behållarna läcker för närvarande har nuvarande fastighetsägare även ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB, eftersom hen bevisligen har bedrivit förvaring som lett till förorening.

Vad tillsynsmyndigheten kan göra

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att forsla bort behållarna.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att förhindra obehöriga att ta sig in i byggnaden.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att undersöka och vid behov efterbehandla föroreningen i byggnaden.

Ställa krav på företaget, det vill säga den som skapat förvaringen, att undersöka och vid behov efterbehandla föroreningen i byggnaden. Detta är dock endast aktuellt om det går att visa att utläckage och därmed förorening skett medan företaget

förvarade behållarna. Detta eftersom företaget tydligt avhänt sig ansvaret för behållarna i samband med fastighetsförsäljningen.

Juristsamverkansgruppens bedömning

Skyddsåtgärder

Nuvarande fastighetsägare är ansvarig för förvaringen, det vill säga den pågående miljöfarliga verksamheten. Tillsynsmyndigheten rekommenderas därför att ställa krav på nuvarande fastighetsägare om att omgående forsla bort samtliga behållare med farligt innehåll. Kraven får anses motsvara skyddsåtgärder och bör därför ställas med 2 och 9 kap. MB som stöd.

Om bortforsling inte kan ske omgående bör tillsynsmyndigheten kräva att nuvarande fastighetsägare tätar de läckande behållarna och att denne förhindrar allmänheten från att få tillträde till byggnaden, till exempel genom att hålla den låst. Även dessa krav får anses motsvara skyddsåtgärder och bör därför ställas med 2 och 9 kap. MB som stöd.

Utredning och efterbehandling

När behållarna väl är borta bedriver fastighetsägaren inte längre förvaring. Behållarna har dock bevisligen läckt under förvaringstiden och fastighetsägaren har därmed ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB för den förorenade byggnaden.

Läckage kan även ha skett under den tid som den tidigare verksamhetsutövaren bedrev förvaringen. I sådana fall har även denne ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB för den förorenade byggnaden. Det förutsätter dock att tillsynsmyndigheten kan visa att utläckage har skett under den tid då den tidigare verksamhetsutövaren bedrev förvaringen.

Tillsynsmyndigheten rekommenderas att ställa krav på fastighetsägaren att undersöka och vid behov efterbehandla föroreningen i byggnaden med stöd av 10 kap. 2 § MB. Sådana krav behöver ställas i två steg. Först krav på undersökningar och om dessa visar att åtgärder är nödvändiga ställs krav på åtgärder i ett andra steg. Avseende krav på efterbehandlingsåtgärder behöver jämkningsregeln i 10 kap. 4 § MB tillämpas.

Om det finns fler föroreningar än från förvaringen

Om det finns andra föroreningar i byggnaden, det vill säga som inte kommer från förvaringen, ansvarar den tidigare verksamhetsutövaren som bedrivit industrin för dessa enligt 10 kap. 2 § MB. Detta oavsett vad som går att bevisa om utläckage från behållarna, det vill säga från förvaringen. Det kan exempelvis vara fråga om stänk från processer, läckage från maskiner eller löst liggande kemikalier. Ansvaret för utredning och eventuell efterbehandling gäller då såväl byggnaden som kemikalierna i sig. Den nuvarande fastighetsägaren kan inte anses ansvarig för denna förorening. Tillsynsmyndigheten rekommenderas att ställa krav på utredning och eventuell efterbehandling på den tidigare verksamhetsutövaren. Dessa krav ställs med stöd av 10 kap. 2 § MB.

Om det är mer oklart vilken förorening som härrör från förvaringen respektive den tidigare verksamheten kan föroreningen betraktas som en sammanhängande förorening. Den tidigare verksamhetsutövaren och den nuvarande fastighetsägaren kan då vara solidariskt ansvariga för den förorenade byggnaden och tillsynsmyndigheten kan då välja att ställa kraven enligt 10 kap. 2 § MB på den ene av dem eller på båda parallellt.

Lagstöd

2 kap. 3 och 7 §§ MB (skyddsåtgärder respektive rimlighetsavvägning)

9 kap. 1 § andra punkten MB (pågående miljöfarlig verksamhet, förvaring)

10 kap. 2 och 4 §§ MB (verksamhetsutövarens ansvar för förorening respektive skälighetsbedömning)

26 kap. 9 och 22 §§ MB (föreläggande om åtgärd respektive föreläggande om utredning)

C) Deponi – inget akut behov av åtgärder

Förutsättningar

En tidigare verksamhetsutövare har bedrivit industriell verksamhet som gett upphov till en deponi. Deponin innehåller miljöfarliga ämnen och dessa har tidvis läckt ut till omgivande mark. Det finns för närvarande inget påvisbart utläckage, men läckaget bedöms på sikt kunna ta fart igen och då innebära en risk för en närbelägen recipient.

Fastigheten där deponin ligger såldes efter verksamhetens avslutande till en privatperson. Det framgår av köpekontraktet att köparen var väl medveten om deponin vid fastighetsöverlåtelsen.

Önskade åtgärder

Deponin med omgivande mark behöver undersökas, riskerna för utläckage behöver utredas och eventuellt begränsas genom skyddsåtgärder eller genom sanering av deponin.

Ansvarig

Det företag som bedrev den industriella verksamheten har skapat förvaringen. I samband med försäljningen av fastigheten avhände sig företaget ansvaret för förvaringen till den nye fastighetsägaren eftersom det av köpekontraktet framgår att denne var medveten om deponin.

Nuvarande fastighetsägare har således ansvar för den pågående miljöfarliga verksamheten (förvaringen) avseende deponin.

Eftersom deponin parallellt med att vara en pågående miljöfarlig verksamhet (förvaringen) även kan ses som en förorening i sig är företaget som i sin industriella verksamhet gett upphov till deponin ansvarigt enligt 10 kap. 2 § MB för deponin i sig och för de eventuella föroreningar som kommer från den.⁶

Det är tveksamt om även nuvarande fastighetsägare har ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB eftersom utläckage från förvaringen inte sker för närvarande. Utläckage har skett någon gång, men det är omöjligt att visa när i tiden detta har skett.

Vad tillsynsmyndigheten kan göra

Ställa krav på företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren om att undersöka deponin och de föroreningar som den gett upphov till. Vid behov ställs även krav på att åtgärda deponin.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att undersöka deponin och de utläckage som sker från den. Vid behov ställs även krav på att kontrollera och förebygga framtida utläckage genom exempelvis anläggande av skyddsbarriärer och genomförande av kontrollprogram.

⁶ MÖD 2010:24

Juristsamverkansgruppens bedömning

Utredning och efterbehandling

Den tidigare verksamhetsutövaren har gett upphov till deponin och har därmed ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB för att undersöka och åtgärda deponin och dess föroreningar.

Eftersom det inte finns behov av brådskande skyddsåtgärder finns det inte heller något egentligt skäl att frångå principen om att förorenaren ska betala och ställa krav på nuvarande fastighetsägaren. Tillsynsmyndigheten rekommenderas därför att ställa krav på utredning och eventuell efterbehandling på den tidigare verksamhetsutövaren. Dessa krav ställs med stöd av 10 kap. 2 § MB.

Skyddsåtgärder

Nuvarande fastighetsägare är ansvarig för förvaringen, det vill säga den pågående miljöfarliga verksamheten.

Om det av någon anledning inte är möjligt att ställa krav på den tidigare verksamhetsutövaren om att undersöka och åtgärda deponin, eller om denne inte kan uppfylla kraven, kan tillsynsmyndigheten behöva vända sig mot nuvarande fastighetsägare.

Tillsynsmyndigheten rekommenderas i sådana fall att ställa krav på nuvarande fastighetsägare om att undersöka deponin och de utläckage som sker från den. Vid behov ställs även krav på att förebygga framtida utläckage genom exempelvis anläggande av skyddsbarriärer. Dessa krav ställs med stöd av 2 och 9 kap. MB.

Särskilt om förorening från utläckage

Den pågående miljöfarliga verksamheten (förvaringen) har sannolikt gett upphov till förorening av omgivande mark genom utläckage från deponin. Den eller de som har bedrivit den pågående miljöfarliga verksamheten (förvaringen) medan utläckage har skett är ansvarig för den föroreningen enligt 10 kap. MB. Detta innebär att nuvarande fastighetsägare kan ha ett ansvar enligt 10 kap. MB.

Ofta kan det dock vara svårt att visa när i tiden utläckaget har skett särskilt om det inte fortfarande pågår. Tillsynsmyndigheten rekommenderas därför i detta fall att inte ställa krav på nuvarande fastighetsägare enligt 10 kap. 2 § MB.

Finns det i stället uppgifter som stödjer ansvar enligt 10 kap. MB för nuvarande fastighetsägare, exempelvis genom att det fortfarande pågår ett påvisbart läckage kan förhållandet vara ett annat.

Lagstöd

2 kap. 3 och 7 §§ MB (skyddsåtgärder respektive rimlighetsavvägning)

9 kap. 1 § andra punkten MB (pågående miljöfarlig verksamhet, förvaring)

10 kap. 2 och 4 §§ MB (verksamhetsutövarens ansvar för förorening respektive skälighetsbedömning)

26 kap. 9 och 22 §§ MB (föreläggande om åtgärd respektive föreläggande om utredning)

D) Deponi – med behov av brådskande åtgärder

Förutsättningar

En tidigare verksamhetsutövare har bedrivit industriell verksamhet som gett upphov till en deponi. Deponin innehåller miljöfarliga ämnen och dessa läcker ut från deponin. Det är brådskande att stoppa utläckaget eftersom det upptäckts ett alltmer tilltagande utläckage till en närbelägen och mycket känslig recipient. Det är dock inte fråga om en allvarlig miljöskada enligt 10 kap. MB.

Fastigheten där deponin ligger såldes efter verksamhetens avslutande till en privatperson. Det framgår av köpekontraktet att köparen var väl medveten om deponin vid fastighetsöverlåtelsen.

Önskade åtgärder

Utläckaget av miljöfarliga ämnen till recipienten behöver utredas och så snabbt som möjligt begränsas.

Deponin med omgivande mark behöver undersökas och eventuellt åtgärdas.

Ansvarig

Det företag som bedrev den industriella verksamheten har skapat förvaringen. I samband med försäljningen av fastigheten avhände sig företaget ansvaret för förvaringen till den nye fastighetsägaren eftersom det av köpekontraktet framgår att denne var medveten om deponin. Nuvarande fastighetsägare har således ansvar för den pågående miljöfarliga verksamheten (förvaringen) avseende deponin.

Eftersom deponin parallellt med att vara en pågående miljöfarlig verksamhet (förvaringen) även kan ses som en förorening i sig är företaget som i sin industriella verksamhet gett upphov till deponin ansvarigt enligt 10 kap. 2 § MB för deponin och för de föroreningar som kommer från den.⁷

Även nuvarande fastighetsägare har ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB eftersom det finns ett pågående utläckage från förvaringen.

Vad tillsynsmyndigheten kan göra

Ställa krav på företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren, om att skyndsamt utreda och begränsa utläckaget, exempelvis genom anläggande av skyddsbarriär.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare om att skyndsamt utreda och begränsa utläckaget, exempelvis genom anläggande av skyddsbarriär.

Ställa krav på företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren, att undersöka deponin och de föroreningar som den gett upphov till. Vid behov ställs även krav på att åtgärda deponin.

Ställa krav på nuvarande fastighetsägare att undersöka deponin och de föroreningar som den gett upphov till. Vid behov ställs även krav på att åtgärda deponin.

⁷ MÖD 2010:24

Juristsamverkansgruppens bedömning

Skyddsåtgärder

Tidigare verksamhetsutövare har gett upphov till deponin och har därmed ett ansvar för föroreningen (deponin) enligt 10 kap. 2 § MB.

Nuvarande fastighetsägare är ansvarig för den pågående miljöfarliga verksamheten (förvaringen) enligt 2 och 9 kap. MB. Då det finns ett pågående utläckage från förvaringen är nuvarande fastighetsägare även ansvarig enligt 10 kap. 2 § MB för den förorening som utläckaget gett upphov till.

Krav på skyddsåtgärder kan därför riktas såväl mot tidigare verksamhetsutövare med stöd av 10 kap. 2 § MB, som mot nuvarande fastighetsägare med stöd av antingen 2 kap. 3 § MB eller 10 kap. 2 § MB.

En nackdel med att tillämpa 10 kap. 2 § MB i detta fall, då det är brådskande med att begränsa utläckaget, kan vara att det krävs mer omfattande utredningar från tillsynsmyndighetens sida före krav kan ställas. Bland annat måste en bedömning av skäligheten göras. I skälighetsbedömningen kommer ansvaret ofta att jämkas med hänvisning till den så kallade tidsaspekten.

I fallet där ingen jämkning krävs rekommenderas tillsynsmyndigheten att ställa krav på vidtagande av skyddsåtgärder på den tidigare verksamhetsutövaren enligt 10 kap. 2 § MB.

I fallet där jämkning behöver ske och jämkningen inte har obetydlig inverkan på vidtagande av skyddsåtgärder rekommenderas tillsynsmyndigheten att ställa krav på vidtagande av skyddsåtgärder på den nuvarande fastighetsägaren enligt 2 och 9 kap. MB. Detsamma gäller om det av någon anledning inte är möjligt att ställa krav på den tidigare verksamhetsutövaren om att vidta skyddsåtgärderna (se tidigare resonemang under rubriken "Ansvar för förvaring").

Eftersom det föreligger ett behov av brådskande åtgärder kan det vara aktuellt att tillämpa miljöbalkens regler om viten och verkställighetsförordnanden.⁸

Utredning och efterbehandling

Den tidigare verksamhetsutövaren har gett upphov till deponin och har därmed ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB för att undersöka och åtgärda deponin och dess föroreningar. Tillsynsmyndigheten rekommenderas därför att ställa krav på utredning och eventuell efterbehandling på den tidigare verksamhetsutövaren. Dessa krav ställs med stöd av 10 kap. 2 § MB.

Eftersom den nuvarande fastighetsägaren åtminstone i viss mån har bidragit till förorening genom utläckage från förvaringen kan det även vara aktuellt att ställa krav på utredning och åtgärdande av deponin och dess föroreningar mot nuvarande fastighetsägare. Noterbart är dock att dennes ansvar totalt sett kan vara relativt litet jämfört med ansvaret för hela föroreningen (deponin i sig och utläckta ämnen till omgivande mark).

⁸ 26 kap. 14 och 26 §§ MB. Juristsamverkansgruppen har behandlat dessa regler i PM "Förelägganden, förbud och viten", vilket finns tillgängligt via [EBH-portal](#).

Om det av någon anledning inte är möjligt att ställa krav på den tidigare verksamhetsutövaren om att undersöka och åtgärda deponin eller om denne inte kan uppfylla kraven kan tillsynsmyndigheten vända sig mot nuvarande fastighetsägare ändå.

Lagstöd

2 kap. 3 och 7 §§ MB (skyddsåtgärder respektive rimlighetsavvägning)

9 kap. 1 § andra punkten MB (pågående miljöfarlig verksamhet, förvaring)

10 kap. 2 och 4 §§ MB (verksamhetsutövarens ansvar för förorening respektive skälighetsbedömning)

26 kap. 9 och 22 §§ MB (föreläggande om åtgärd respektive föreläggande om utredning)

E) Tunnor nedgrävda i marken

Förutsättningar

Det har på en fastighet påträffats ett antal tunnor i marken. Tunnorna innehåller farliga ämnen, vissa av tunnorna har rostat sönder och förorenat omgivande mark. Andra är fortfarande hela, men det är uppenbart att risken för att även dessa ska börja läcka är hög.

Tunnorna har lagts i marken av en industriell verksamhet som inte längre är aktiv på fastigheten. Företaget som bedrev verksamheten har sålt fastigheten till en idrottsförening som planerade att anlägga sitt klubbhus på platsen. Inga uppgifter om tunnorna framkom vid överlåtelsen.

Önskade åtgärder

Samtliga tunnor, såväl de sönderrostade som de som fortfarande inte läcker, behöver grävas fram och forslas bort till behörig mottagare.

Den förening som redan skett av marken behöver undersökas och åtgärdas.

Ansvarig

Det företag som bedrev den industriella verksamheten har skapat förvaringen. I samband med försäljning av fastigheten avhände sig företaget inte ansvaret för förvaringen till den nye fastighetsägaren. Den nuvarande fastighetsägaren kan inte anses ha accepterat förvaringen då inga uppgifter framkom om tunnorna vid överlåtelsen. Det var inte heller möjligt för köparen att notera tunnorna då de låg nedgrävda i marken. Företaget har således fortfarande ansvar för förvaringen av tunnor i marken enligt 2 och 9 kap. MB.

Samtliga tunnor kan, i likhet med den förening som redan uppkommit genom utläckage från tunnorna, även ses som en förening i sig. Även om tunnorna vore intakta så har den som grävt ned dem ett ansvar enligt 10 kap. 2 § MB. Mark- och miljööverdomstolen har nämligen ansett att nedgrävning av tunnor i mark är en sådan åtgärd som i sig kan medföra ansvar enligt 10 kap. 2 § MB.⁹ Underinstansen hade påpekat att tunnorna var utsatta för korrosion och att materialet i tunnorna var ett främmande inslag på platsen.

Ansvaret för föreningen, inklusive tunnorna, åvilar således företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren.

Vad tillsynsmyndigheten kan göra

Ställa krav på företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren, att gräva fram och forsla bort tunnorna.

Ställa krav på företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren, att undersöka och åtgärda den redan uppkomna föreningen i marken.

⁹ MÖD 2005:32

Juristsamverkansgruppens bedömning

Skyddsåtgärder

Tidigare verksamhetsutövare har gett upphov till förvaringen och ansvaret för förvaringen kan inte anses ha avhärskats till nuvarande fastighetsägare. Företaget är fortfarande att betrakta som förvarare av tunnorna och de föroreningar som uppkommit till följd av läckage från tunnorna har således uppkommit medan företaget bedrivit förvaringen.

Företaget har därmed ett ansvar för tunnorna och de föroreningar som tunnorna orsakat såväl enligt 10 kap. 2 § MB som enligt 2 och 9 kap. MB. Dagens fastighetsägare bedöms inte ha tagit över något ansvar.

Tunnorna kan, oavsett om de läckt eller inte, även ses som en förorening i sig. Företaget, det vill säga den tidigare verksamhetsutövaren som placerat tunnorna i marken, är även i detta fall ansvarigt, då enligt 10 kap. 2 § MB.

Det är fråga om att relativt skyndsamt åtgärda risken med ytterligare läckage. Att tillämpa 10 kap. MB kan innebära jämkning av ansvaret. Därför rekommenderas tillsynsmyndigheten att ställa krav på bortforsling av samtliga tunnor samt omkringliggande jord med stöd av 2 och 9 kap. MB mot den tidigare verksamhetsutövaren.

Eftersom det är fråga om behov av skyndsamma åtgärder kan det vara aktuellt att tillämpa miljöbalkens regler om viten och verkställighetsförordnanden.¹⁰

Utredning och efterbehandling

Den tidigare verksamhetsutövaren har gett upphov till föroreningen och har därmed ansvar enligt 10 kap. 2 § MB för att undersöka och åtgärda föroreningen.

I det fall tunnorna redan forslats bort rekommenderas tillsynsmyndigheten att ställa krav på utredning och eventuell efterbehandling av kvarstående förorenad jord på den tidigare verksamhetsutövaren. Dessa krav ställs med stöd av 10 kap. 2 § MB.

I det fall tunnorna inte redan forslats bort rekommenderas tillsynsmyndigheten att ställa krav på bortforsling av tunnorna och omkringliggande förorenad jord samt utredning och eventuell efterbehandling av kvarstående förorenad jord på den tidigare verksamhetsutövaren. Dessa krav ställs med stöd av 10 kap. 2 § MB.

Lagstöd

2 kap. 3 och 7 §§ MB (skyddsåtgärder respektive rimlighetsavvägning)

9 kap. 1 § andra punkten MB (pågående miljöfarlig verksamhet, förvaring)

10 kap. 2 och 4 §§ MB (verksamhetsutövarens ansvar för förorening respektive skälighetsbedömning)

26 kap. 9 och 22 §§ MB (föreläggande om åtgärd respektive föreläggande om utredning)

¹⁰ 26 kap. 14 och 26 §§ MB. Juristsamverkansgruppen har behandlat dessa regler i PM "Förelägganden, förbud och viten", vilket finns tillgängligt via www.ebhportalen.se.

Sammanfattande tabell över ansvar

Tabell 1: Sammanfattande tabell över olika möjliga utfall när det gäller ansvar för förvaringsfall, föroreningar och deponier m.m. Kolumnen med typfall hänvisar till de tidigare i texten beskrivna typfallen.

Ansvarig	Lagstöd	Vad ansvaret gäller	Typfall
Den som skapat förvaringen, inte har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen och fortfarande äger fastigheten.	2 kap. 3 § och 9 kap. 1 § 2. MB	Skyddsåtgärder	
Den som skapat förvaringen, inte har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen, inte längre äger fastigheten men inte har avhänt sig ansvaret över förvaringen.	2 kap. 3 § och 9 kap. 1 § 2. MB	Skyddsåtgärder	
Den som skapat förvaringen, har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen, inte längre äger fastigheten men inte har avhänt sig ansvaret över förvaringen.	10 kap. 2 § MB 2 kap. 3 § och 9 kap. 1 § 2. MB	Undersökning/sanering Skyddsåtgärder	E
Den som skapat förvaringen, har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen, och därefter har avhänt sig ansvaret för förvaringen.	10 kap. 2 § MB	Undersökning/sanering	B, C, D
Den som accepterat, övertagit och nu har ansvar för förvaringen, men inte har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen.	2 kap. 3 § och 9 kap. 1 § 2. MB	Skyddsåtgärder	A, C
Den som accepterat, övertagit och nu har ansvar för förvaringen samt har orsakat förorening genom utläckage från förvaringen.	10 kap. 2 § MB 2 kap. 3 § och 9 kap. 1 § 2. MB	Undersökning/sanering Skyddsåtgärder	B, D

Länsstyrelsernas juristsamverkansgrupp för efterbehandlingsfrågor

Kontaktuppgifter

Sofie Hermansson
Samordnare för juristsamverkansgruppen
Miljöjurist, Statens geotekniska institut
sofie.hermansson@sgi.se

Henrik Skanert
Länsjurist/Miljöjurist, Länsstyrelsen i Kronobergs län

Henrik von Zweigbergk
Länsjurist/Miljöjurist, Länsstyrelsen i Jönköpings län

Klas Köhler
Länsstyrelsernas tillsynsamordnare förorenade områden

Tina Risberg
Länsjurist, Länsstyrelsen Västerbotten

Ulrika Prytz
Miljöjurist, Länsstyrelsen Västernorrland

BILAGA 1: FLÖDESSCHEMA FÖR ATT AVGÖRA ANSVAR VID FÖRVARINGSFALL

